

dinlerden ve özellikle Yahudilik'ten etkilendiğini, hatta iktibaslar yaptığını, İslâmî öğretilerin bu etki altında yahut yapılan alıntılar üzerine temellenecek geliştiğini iddia ederken bu benzerliklerden hareket etmiştir. Halbuki müslüman âlimlerin şer'u men kablenâ'yi ele alırken dayanıklı fikrî temel, yani mevsukiyet sorununun ve nesih tesbitinin bulunmadığı durumlarda ilke bakımından önceki ilâhî dinlerin bildirimlerini geçerli sayma yaklaşımı meseleye farklı bir bakış açısı getirmektedir. Bu durumlarda önceki hitabın ve dinin devam edip etmemesine ve nübüvvet görevinin mahiyetine ilişkin felsefî tartışmalar bulunsun da belirtilen yaklaşım İslâm'ın iki ana kaynağında açık biçimde yapılan atıflar üzerine temellendiğinden (yk.bk.), bu tür benzerlikler ilâhî dinlerin aynı kaynaktan geldiği ve geniş anlamıyla İslâm kavramının hepsini kuşattığı tezini destekleyen deliller, asıl din zorunu iradeye tâbi olmanın güven ve huzurunu hissettiren göstergeler ve insanlığın evrensel değerlerde buluşma vesileleri gibi telakkî edilmiş, bu sebeple peygamberlerin hayat hikâyeleri, özellikle tevhid mücadelesi ve örnek davranış biçimleri İslâm âlimleri için özel bir ilgi alanı oluşturmuştur.

BİBLİYOGRAFYA :

Muhammed b. Hasan eş-Şeybânî, *el-Hüccce 'alâ ehli'l-Medîne* (nşr. Seyyid Mehdi Hasan el-Kilânî), Beyrut 1403/1983, III, 375; IV, 321; a.m.f., *el-Aşl*, Süleymaniye Ktp., Murad Molla, nr. 1040/1, V, vr. 225^a; a.m.f., a.e. (nşr. Ebû'l-Vefâ el-Efgânî), Beyrut 1410/1990, IV, 434-437; Cessâs, *el-Fuşûl fi'l-uşûl* (nşr. Uceyl Câsim en-Neşemî), Küveyt 1408/1988, III, 17-28; İbnü'l-Kassâr, *el-Mu-kaddime fi'l-uşûl* (nşr. Muhammed b. Hüseyin es-Süleymânî), Beyrut 1996, s. 149-151; Debûsî, *Takvîmü'l-edille fi uşûli'l-fıkḥ* (nşr. Halîl Muhyiddin el-Meys), Beyrut 1401/2001, s. 253-255; Ebû'l-Hüseyin el-Basrî, *el-Mu'temed* (nşr. Muhammed Hamîdullah), Dimaşk 1385/1965, II, 899-907; İbn Hazm, *el-İḥkâm* (nşr. Ahmed M. Şâkir), Kahire, ts. (Matbaatü'l-âsime), II, 722-743; Ebû Yalâ el-Ferrâ, *el-'Udde fi uşûli'l-fıkḥ* (nşr. Ahmed b. Ali Seyr el-Mübârekî), Riyad 1414/1993, III, 751-778; Ebû İshak eş-Şirâzî, *Şerḥu'l-Lüma'* (nşr. Abdülmecid et-Türki), Beyrut 1408/1988, I, 528-532; Pezdevî, *Kenzü'l-vuşûl* (Abdülazîz el-Buhârî, *Keşfü'l-esrâr* içinde), III, 397-405; Şemsüleimme es-Serahsî, *el-Uşûl* (nşr. Ebû'l-Vefâ el-Efgânî), Beyrut 1393/1973, II, 99-105; Gazzâlî, *el-Müstaşfa*, Bulak 1324, I, 245-260; a.m.f., *el-Menḥûl* (nşr. M. Hasan Heyto), Dimaşk 1400/1980, s. 231-234; Ebû'l-Vefâ İbn Akil, *el-Vâzih fi uşûli'l-fıkḥ* (nşr. Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türki), Beyrut 1420/1999, IV, 170-196; Kelvezânî, *et-Temhid fi uşûli'l-fıkḥ* (nşr. Müfid M. Ebû Amşe), Cidde 1406/1985, II, 411-425; İbn Berhân, *el-Vuşûl ile'l-uşûl* (nşr. Abdülhamîd b. Ali Ebû Züneyd), Riyad 1404/1984, I, 382-392; Alâeddin es-Semerikandî, *Mizânü'l-uşûl* (nşr. M. Zekî Abdülber), Devha 1418/1997, s. 468-480; Üsmendî,

Bezlü'n-naẓar fi'l-uşûl (nşr. M. Zekî Abdülber), Kahire 1412/1992, s. 679-688; Muvaffakuddin İbn Kudâme, *Ravzatü'n-nâzir* (nşr. Abdülkerim b. Ali b. Muhammed en-Nemle), Riyad 1415/1994, II, 517-524; Seyfeddin el-Âmidî, *el-İḥkâm fi uşûli'l-aḥkâm*, Kahire 1387/1968, III, 121-130; Şehâbeddin ez-Zencânî, *Tahrîcü'l-fürû' 'ale'l-uşûl* (nşr. M. Edîb Sâlih), Beyrut 1404/1984, s. 369-371; Muhakkık el-Hillî, *Me'âricü'l-uşûl* (nşr. M. Hüseyin Razavî), Kum 1403, s. 217-220; Şehâbeddin el-Karâfî, *Şerḥu Tenkihi'l-fuşûl* (nşr. Tâhâ Abdürraûf Sa'd), Kahire 1414/1993, s. 295-300; Tüfî, *Şerḥu Muḥtasari'r-Rauza* (nşr. Abdülhalah b. Abdülmuhsin et-Türki), Beyrut 1409/1989, III, 169-184; İbnü'l-Mutahhar el-Hillî, *Mebâdî'ü'l-vuşûl ilâ 'ilmi'l-uşûl* (nşr. Abdülhüseyin M. Ali el-Bakkâl), Kum 1404, s. 170-171; Abdülazîz el-Buhârî, *Keşfü'l-esrâr* (nşr. Muhammed el-Mu'tasim-Billâh el-Bağdâdî), Beyrut 1417/1997, III, 397-405; İsnevî, *Nihâyetü's-sül* (İbn Emîru Hâc, *et-Takrîr ve't-tahbîr* içinde), II, 70-73; İbnü'l-Hümâm, *et-Tahrîr* (İbn Emîru Hâc, *et-Takrîr ve't-tahbîr* içinde), II, 308-310; İbn Emîru Hâc, *et-Takrîr ve't-tahbîr*, Bulak 1316, II, 308-310; Bihârî, *Müsellemü's-şübût* (Gazzâlî, *el-Müstaşfa* içinde), II, 183-185; Ebû Saïd el-Hâdimî, *Mecâmî'u'l-hakâ'ik* (Güzelhisârî, *Menâfi'u'd-dekâ'ik* içinde), s. 211; Güzelhisârî, *Menâfi'u'd-dekâ'ik*, s. 211; Abdülalî b. Muhammed el-Ensârî, *Fevâilü'r-rahâmüt* (Gazzâlî, *el-Müstaşfa* içinde), II, 183-185; Şevkânî, *İrşâdü'l-fuḥûl* (nşr. Ebû Mus'ab b. M. Saïd el-Bedrî), Beyrut 1412/1992, s. 398-401; İsmail Hakkı İzmirli, *İlm-i Hilâf*, İstanbul 1330, s. 118-122; Subhî Mahmesânî, *Felsefetü't-teşrî' fi'l-İslâm*, Beyrut 1371/1952, s. 199-200; Reşid Rızâ, *Tefsîrü'l-menâr*, VI, 409-423; Abdülhamîd Ebû'l-Mekârim İsmâîl, *el-Edilletü'l-muḥtelef fihâ ve eşeruhâ fi'l-fıkḥi'l-İslâmî*, Kahire, ts. (Dârü'l-Müslim), s. 317-349; Mustafa Dîb el-Bugâ, *Eşerü'l-edilletü'l-muḥtelef fihâ fi'l-fıkḥi'l-İslâmî*, Dimaşk, ts. (Dârü'l-İmâm el-Buhârî), s. 529-561; Abdurrahman b. Abdullah ed-Dervîş, *eş-Şerâ'î'u's-sâbika ve medâ hücciyetihâ fi şer'ati'l-İslâmiyye*, Riyad 1410; Ömer Faruk Altıntaş, *Geçmiş Şeriatların İslâm Hukukunda Kaynak Değeri* (yüksek lisans tezi, 1994), Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; Mahmûd Hâmid Osman, *Şer'u men kablenâ ve eşeruh fi'l-fıkḥi'l-İslâmî*, Kahire 1418/1998, s. 1-69; Ekrem Buğra Ekinci, *İslâm Hukuku ve Önceki Şeriatler*, İstanbul 2003; Bilal Esen, *Fıkḥ Kitaplarında Şer'u Men Kablenâ'nın Delil Olarak Gösterildiği Meseleler* (mezuniyet tezi, 2005), DİB Hasekî Eğitim Merkezi; Adil Öksüz, *Ceza Hükümleri Açısından Tevrat ve Kur'an*, İzmir 2006; Muhammed Hamîdullah, "İslâm Hukukunun Kaynakları Açısından Kitâb-ı Mukaddes" (trc. İbrahim Canan), *İİFD*, sy. 3 (1979), s. 379-390; sy. 4 (1980), s. 313-326; Haseneyn Mahmûd Haseneyn, "Hel şer'u men kablenâ hüccetü?", *Mecelletü Külliyyeti's-şer'a ve'l-kânün*, X/10, Kahire 1995, s. 417-453; Osman Güner, "İbrahîmî Dinlerdeki Müşterek Dinî Pratiklerin Yorumlanması Sorunu", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sy. 12-13, Sam-sun 2001, s. 155-188; Mustafa Ferec M. Reyhân Feyyâz, "Şer'u men kablenâ, hücciyetüh ve mâ yeteferra' 'an zâlik min fûrû' fıkhiyye", *Mecelletü Külliyyeti'd-dirâsati'l-İslâmiyye ve'l-Arabiyye li'l-benât bi'l-Manşûre*, sy. 12, Mansûre 2003, s. 243-297; "Şer'u men kablenâ", *Mu.F*, XXVI, 17-19.

İBRAHİM KÂFİ DÖNMEZ

ŞEŞ KALEM

(bk. AKLÂM-ı SİTTE).

ŞEVÂHİDÜ'n-NÜBÜVVE

(bk. DELÂİLÜ'n-NÜBÜVVE).

ŞEVÂHİDÜ'n-NÜBÜVVE

(شواهد النبوة)

Abdurrahman-ı Câmî'nin

(ö. 898/1492)

Hz. Peygamber'in

nübüvvetinin delilleriyle ilgili
Farsça eseri.

Tam adı *Şevâhidü'n-nübüvve li-takvîyeti ehli'l-fütüvve* olup Ali Şîr Nevâî'nin isteği üzerine 885 (1480) yılında yazılmıştır. Aynı müellifin meşhur mutasavvıfların biyografilerini içeren *Nefeḥâtü'l-ünsü* bu eseri tamamlar mahiyettedir (krş. *DİA*, VII, 98). Kitabın telif amacının belirtildiği kısımdan sonra bir mukaddime, yedi bölüm (rükün) ve bir hâtmeden oluşan eserin mukaddimesinde nebî ve mürsel kelimelerine dair kısaca bilgi verilir ve mucizelerin özelliklerinden bahsedilir. Ardından evliyanın kerameti, dine inananmayan kişilerin sâdir olan istidrâc ve mekr gibi hârikülâde olaylarla mucize arasındaki farka temas edilir. Daha sonra Resûl-i Ekrem'in diğer peygamberlerden üstün oluşunun delilleri anlatılır. Eserin birinci bölümünde Hz. Muhammed'in doğumundan önce ortaya çıkan ve nübüvvetinin müjdecisi kabul edilen rivayetlere yer verilir. Bunlar arasında Tevrat, Zebûr ve İncil'de Hz. Muhammed'in peygamber olarak geleceğine dair işaretler, doğumundan önce çeşitli toplumlarda kabul gören rivayetler, onun ana rahmine düşmesinden doğumuna kadar geçen sürede meydana gelen olağan üstü haller, Fil Vak'ası ve Ebrehe ordusunun helâk edilişi gibi hususlar sayılabilir.

İkinci bölümde Hz. Muhammed'in doğumundan nübüvvetine kadar olan süre içinde ortaya çıkan kırka yakın peygamberlik alâmeti konu edilmiştir. Doğumu esnasında annesi Âmine'de ve kendisinde görülen fevkalâde haller, iki kürek kemiği arasında bulunan nübüvvet mührü, kistrânın sarayının yıkılması, Mecûsîler'in ateşinin sönmesi ve Sâve gölünün yere batması gibi hadiseler, yanında kaldığı süre içinde sütanesi Halîme'nin karşılaştığı ola-

ğan üstü olaylar, Ehl-i kitap'tan din âlimlerinin kendisini gördüklerinde beklenen nebî olduğunu anlamaları gibi âlâmetler zikredilir. Eserin üçüncü bölümünde nübüvvetin başlangıcından hicrete kadar geçen dönemde nübüvvet delili olarak cereyan eden otuz beş hadise anlatılır. Hira dağında Hz. Muhammed'e vahiy gelmesi, durumdan haberdar edilen Varaka b. Nevfel'in onu müjdelemesi, Yemenli Ebü'l-Avâlim'in Benî Hâşim'den bir peygamberin geleceğini haber vermesi, İskenderiyeli hristiyan bir din adamının onun nübüvvetiyle ilgili şehâdeti, Ömer b. Hattâb'ın Hz. Peygamber'i öldürmeye teşebbüs etmişken müslüman olması, Ebû Cehil'in kendisini öldürme girişimlerinin her defasında bir mucizeyle engellenmesi, müslümanların Habeşistan'a hicreti, mi'racdan sonra Mekkeli müşriklerin Resûl-i Ekrem'e Mescid-i Aksâ'ya dair sordukları sorulara cevap vermesi, Kur'an okurken cinlerin kendisini dinleyip iman etmesi bunlar arasında sayılabilir. Dördüncü bölümde Hz. Peygamber'in Medine'ye hicretinden vefatına kadar geçen zaman içinde meydana gelen 250'ye yakın hârikulâde olay nakledilmiştir. Bunlardan Resûlullah'ın Medine'de sevinçle karşılanması, ona iman edenlerle etmeyenlerin davranışları, Bedir, Uhud ve Hendek gazveleri, Hudeybiye Antlaşması, diğer gazveler, Mekke'nin fethi ve nihayet vefatı sırasındaki fevkalâde hadiseler zikredilebilir.

İki kısımdan meydana gelen beşinci bölümde de nübüvvet delâlet eden mucizelerle Resûlullah'ın vefatından sonra gerçekleşen mucizelere yer verilir. Yirmi rivayetten oluşan birinci kısımda Hz. Peygamber'in fizikî ve ruhî portresine temas edildikten sonra en büyük mucizesi olan Kur'an-ı Kerim'in icâz yönü maddeler halinde açıklanmıştır. İkinci kısımda Resûl-i Ekrem'in haber verip vefatından sonra gerçekleşen otuz iki olay zikredilmiştir. Eserin altıncı bölümünde Allah nezdinde makbul kulların gösterdiği fevkalâde hadiselerin Peygamber'in mucizeleri sayılacağı fikrinden hareketle ashaptan ve on iki imamdandan zuhur eden hârikulâde olaylar ele alınır. Ashabın Kitap ve Sünnet'le sabit olan üstünlüğünden kısaca bahsedildikten sonra Hulefâ-yi Râşidîn'in, ardından on iki imamın ve Saîd b. Zeyd, Abdullah b. Abbas, Selmân-ı Fârisî, Hassân b. Sâbit, Ammâr b. Yâsir, Hâlid b. Velîd gibi yirmi üç sahâbinin faziletlerini konu alan rivayetlere yer verilir. Yedinci bölümde tâbiîn ve tebeu't-tâbiîn'in fiillerinde Resûl-i Ekrem'in nübü-

vetine delâlet eden fevkalâdelikler ele alınır. Bu bölümde Ebû Müslim el-Havlânî, Âmir b. Abdükays, Zâdân el-Kûfî, Saîd b. Müseyyeb, Saîd b. Cübeyr, Sila b. Eşyem, Ömer b. Abdülazîz, Mutarrif b. Abdullah, Muhammed b. Münkedir, Süfyân es-Sevrî ve Abdullah b. Mübârek gibi kişilerin menkıbeleri anlatılır. Hâtîmede Resûlullah'a ve onun getirdiği dinin esaslarına muhalefet edenlerin gerek Asr-ı saâdet'te gerekse sonraki zamanlarda uğradıkları felâketlerden örnekler verilir.

Şevâhidü'n-nübüvve, Hz. Muhammed'in hak peygamber olduğuna dair, bir kısmı "beşâirü'n-nübüvve" türüne giren nübüvvet öncesine ait olmak üzere siyer, İslâm tarihi ve menâkıb kitaplarında yer alan rivayetlerin bir araya getirilmesinden oluşmuştur. Eserde bulunan 500 kadar nakil içinde icâz-ı Kur'an ile mi'racın vukuu gibi birkaçı dışında yüzlerce rivayetten hiçbirisi kesin bilgi ifade etmez. Ancak Hz. Muhammed'in her yönüyle erişilmez (mu'ciz) olan bir eserle insanları dine davet ettiği, kendi hayatında Arabistan yarımadası halkının bu davete icabet ettiği, daha sonraki asırlarda İslâm'ı benimseyenlerin dünya nüfusunun dörtte birine ulaştığı hususu inkâr edilemez bir gerçektir. Bu büyük olayın alt yapısını teşkil eden rivayetler bir bütünün parçalarını oluşturur. Bu açıdan bakıldığında *Şevâhidü'n-nübüvve* hidayet ve irşad mucizelerini ihtiva eden bir eser niteliği kazanır; buna mânevî tevâtür de demek mümkündür.

Bayazıt Devlet Kütüphanesi ile (nr. 3410, 3698) Süleymaniye Kütüphanesi'nin değişik bölümlerinde (Âşir Efendi, Ayasofya, Cârullah Efendi, Fâtih, Pertev Paşa) on beş kadar nüshası bulunan *Şevâhidü'n-nübüvve*'nin çeşitli baskıları yapılmıştır (Hindistan 1279, 1288; Leknev 1876, 1882; nşr. Hasan Emîn, Tahran 1379). Eserin Senâî Mehmed Efendi ve Ahîzâde Abdülhalim tarafından yapılan Türkçe tercümelerinin yazmaları günümüze ulaşmıştır (meselâ bk. İÜ Ktp., TY, nr. 2447, 3468). Lâmiî Çelebi'nin yer yer ilâvelerle gerçekleştirdiği tercüme (*Tercüme-i Şevâhidü'n-nübüvve*) sekiz cüz ve bir cilt halinde basılmıştır (İstanbul 1293). Kâtib Çelebi'nin değerlendirmesine göre Ahîzâde'nin çevirisi dil ve üslûp bakımından ondan daha başarılıdır (*Keşfü'z-zunûn*, II, 1066-1067). Eser Lâmiî Çelebi'nin tercümesinden faydalanılarak *Şevâhidü'n-nübüvve Tercümesi* (nşr. Muzaffer Ozak, İstanbul 1958), *Peygamberlik Müjdeleri* (İstanbul 1969; İstan-

bul 1396/1976) ve *Şevâhid-ün Nübüvve* (İstanbul 2002) adıyla günümüz Türkçesine aktarılmış olup bu çevirilerde çeşitli hatalar bulunmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Abdurrahman-ı Câmî, *Şevâhidü'n-nübüvve*, Süleymaniye Ktp., Pertev Paşa, nr. 311; *Keşfü'z-zunûn*, II, 1066-1067; *Mu'cemü'l-mahtûâtü'l-mevcûde fi mektebâti İstânbûl ve Ânâtüli* (haz. Ali Rıza Karabulut), [baskı yeri ve tarihi yok], II, 742; Ömer Okumuş, "Câmî, Abdurrahman", *DİA*, VII, 98.

☞ MUSTAFA ÖZ

ŞEVK

(الشوق)

Derin arzu, özlem anlamında felsefe ve tasavvuf terimi.

Sözlükte "istemek, arzulamak, özlemek" anlamına gelen *şevk* kelimesi felsefe ve tasavvuf literatüründe "herhangi bir varlığın, kendi varlık kategorisi içinde en yüksek derecede yetkinliğe ulaşabilmesi için gerekli niteliklere sahip olmaya duyduğu derin arzu ve eğilim; kalbin sevdiğine kavuşma arzusu, sevilenin ismi anıldığında kalpte duyulan heyecan" vb. şekillerde tarif edilmiştir (*et-Ta'rîfât*, "şevk" md.; Tehânevî, I, 770; Serrâc, s. 59). *Şevk* yerine aynı kökten *iştiyâk* da kullanılır. Kur'an-ı Kerim'de *şevk* kelimesi yer almaz. Özellikle "Allah'a kavuşmayı arzulama" mânasındaki ifade kalıbı içinde *recâ* kavramı *şevk* ile aynı anlamda kullanılmıştır (M. F. Abdülbâki, *el-Mu'cem*, "rcv" md.). Hz. Peygamber'in bir duasındaki benzer ifadede *recâ* yerine *şevk* geçmektedir (*Müsned*, IV, 264; V, 191; Nesâî, "Sehv", 62). Bazı hadislerde aynı bağlamda *recâ* ve *hubb* (sevmek) kavramları yer alır (Wensinck, *el-Mu'cem*, "hbb", "İky" md.).

Felsefe. İslâm felsefesinde genellikle biri tabii, diğeri iradî olmak üzere iki türlü *şevkten* söz edilir. İliki bir cismin formu, varlığı veya konumu açısından kendi yetkinliğini kazanma yönündeki doğal eğilimi, ikincisi canlıların, bu arada insanın algıladığı, hayal, vehim ve zan olarak iyi ve yararlı bulup elde etmek istediği şeylere yönelik iradî *şevk*dir. Bu şekilde *şevk* duyulup elde edilmek istenen şeyler lezzet, hâkimiyet veya iyi olduğu sanılan başka bir amaç olabilir. İbn Sînâ'ya göre iradî şekilde istenenlerin en değerlisi gerçek hayırdır ve akla ait olan bu istek "ihtiyar" diye adlandırılır (*eş-Şifâ' el-İlâhiyyât* [2], s. 387-388; *en-Necât*, s. 626-627; ayrıca bk. Fârâbî, *el-Medinetü'l-fâzıla*, s. 84-86). *Şevk* "bir varlığın kendi yetkinliğini kazanmak